

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В 2009-2011 РР.

Проаналізовано динаміку і структуру економічних відносин України і США у галузі торгівлі товарами, інвестицій і технічної допомоги в період спалаху світової кризи 2008–2009 років і в післякризовий період. Зазначено наростання таких структурних дисбалансів у економіці США, як різке збільшення боргу федерального бюджету і подальше зростання дефіциту в зовнішній торгівлі товарами, зокрема високотехнологічною продукцією. Підкреслено важливість проведення кардинальних реформ в економіці України з метою створення сприятливого інвестиційно-торговельного клімату для поліпшення економічних відносин між Україною і США.

Ключові слова: Україна, Сполучені Штати Америки, світова економічна криза 2008–2009 років, зовнішня торгівля товарами, високотехнологічна продукція, експорт, інвестиції, державний борг, технічна допомога.

Проанализирована динамика и структура экономических отношений Украины и США в области торговли товарами, инвестиций и технической помощи в период вспышки мирового кризиса 2008–2009 годов и в послекризисный период. Отмечено нарастание таких структурных дисбалансов в экономике США, как резкое увеличение долга федерального бюджета и продолжающийся рост дефицита во внешней торговле товарами, в частности, высокотехнологичной продукцией. Подчеркнута важность проведения кардинальных реформ в экономике Украины с целью создания благоприятного инвестиционно-торгового климата для улучшения экономических отношений между Украиной и США.

Ключевые слова: Украина, США, мировой экономический кризис 2008–2009 годов, внешняя торговля товарами, высокотехнологичная продукция, экспорт, инвестиции, государственный долг, техническая помощь.

The dynamics and structure of economic relations between Ukraine and the United States in trade, investment and technical assistance during the outbreak of the global crisis of 2008–2009 and the post-crisis period are analyzed. The increase of the structural imbalances in the U.S. economy such as the sharp increase in debt of the federal budget and further growth in foreign trade deficit, including high-tech products are examined. The importance of fundamental reforms in Ukraine's economy in order to create a favorable investment and trade climate to improve economic relations between Ukraine and the USA is emphasized.

Key words: Ukraine, United States, the world economic crisis of 2008–2009, foreign trade in goods, high-tech products, export, investment, national debt, technical assistance.

Постановка проблеми. Під час світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 років і в перші два післякризові роки в українсько-американських економічних відносинах настала фаза сповільнення. Щедрі фінансові ін'єкції з федерального бюджету, спрямовані на подолання кризових явищ, а також збільшення фінансування операцій на Середньому Сході спричинили різке збільшення обсягів федерального боргу і дефіциту федерального бюджету США. Адміністрація Б. Обама переорієнтувала основні потоки офіційної допомоги в напрямку країн Африки і Азії. Після кризового 2009 року деяке поживлення в українсько-американських економічних відносинах можна відзначити тільки в сфері торгівлі.

Аналіз останніх публікацій. У вітчизняній літературі тематика економічних відносин між Україною і США розглядалися, зокрема, в публікаціях О. Білоруса, І. Бураковського, А. Гальчинського, В. Геєця, Д. Лук'яненка, В. Онищенко, А. Філіпенка, В. Шевчука [1–10]. У [11, 12] розкрито проблематику двосторонніх зовнішньоекономічних відносин упродовж 1992–2008 років, проте період 2009–2011 років в економічних відносинах двох країн ще залишається недостатньо висвітленим. Зокрема, не акцентовано увагу на проблемі зменшення обсягів технічної допомоги і американських інвестицій в Україну, незважаючи на укладення таких важливих документів у відносинах України і Сполучених Штатів, як Угода про співпрацю між Україною і США в галузі науки і техніки [13] і Хартії Україна–США про стратегічне партнерство [14].

Мета статті – аналіз динаміки і структури зовнішньої торгівлі товарами між Україною і Сполученими Штатами в 2009–2011 роках, а також розгляд проблематики залучення технічної допомоги та інвестицій США до України протягом зазначеного вище періоду часу.

Виклад основного матеріалу. Найуспішнішим роком в історії економічних відносин України і Сполучених Штатів Америки з певними застереженнями можна вважати 2008 рік. У травні 2008 року Україна набула статусу повноправного члена Світової організації торгівлі (СОТ), а в червні того ж року відбувся перший за всю історію двосторонніх відносин довгоочікуваний візит до України міністра торгівлі США К. Гут'єрреса. За підсумками 2008 року, обсяги зовнішньоторговельного обороту товарами між двома країнами перевищили 4,2 млрд. дол., а 19 грудня 2008 року було підписано Хартію Україна–США про стратегічне партнерство. Проте вже в 2009 році внаслідок спалаху світової фінансово-економічної кризи обсяги ВВП України і США знизились, відповідно, на 14,9% і 2,7%, що негативно вплинуло на динаміку двосторонніх економічних відносин і спричинило зниження досягнутих результатів. У даній статті розглянуто взаємодію України і США в трьох галузях двосторонніх економічних відносин (технічна допомога, торгівля товарами та інвестиції) на підставі аналізу проблеми «подвійного дефіциту» (дефіциту федерального бюджету і від'ємного сальдо у зовнішній торгівлі Сполучених Штатів).

Технічна допомога. Обсяги технічної допомоги суттєво пов'язані із ситуацією в бюджетній сфері. Після чотирьох років профіциту федерального бюджету за часів другої каденції Білла Клінтона (1998–2001 фінансові роки) адміністрація Джорджа Буша-молодшого в 2002–2008 фінансових роках відійшла від політики суворої бюджетної дисципліни під гаслом збільшення витрат на боротьбу з міжнародним тероризмом, але показники дефіциту федерального бюджету перебували ще у відносно допустимих межах (1,2– 3,5 % ВВП).

Однак, у 2009 фінансовому році під час загострення економічної кризи внаслідок зростання бюджетних витрат з метою порятунку таких підтримуваних урядом установ, як Fannie Mae, Freddie Mac, FHA/Ginnie Mae тощо, інших заходів поживлення економіки, фінансування операцій в Афганістані та Іраку, частка дефіциту федерального бюджету сягнула безпрецедентних 10,1 % ВВП. Крім того, обсяги реальних надходжень до федерального бюджету у 2009 році становили лише 2,1 млрд. дол. або на 0,6 млрд. дол. менше від прогнозованих величин. З 2010 року адміністрації Барака Обами вдалося лише незначно скоротити дефіцит федерального бюджету, який є найбільшим, починаючи з першого післявоєнного 1946 року, коли його розмір сягнув 9,1 % ВВП (табл. 1).

Таблиця 1. США: ВВП, дефіцит федерального бюджету (1997–2011 фін. рр.), млрд. дол.

Роки	ВВП США	Дефіцит федерального бюджету	Дефіцит федерального бюджету як частка ВВП
1998	8727,0	69	0,8%
1999	9286,9	126	1,4%
2000	9884,2	236	2,4%
2001	10218,0	128	1,3%
2002	10572,4	158	1,5%
2003	11067,8	-378	-3,4%
2004	11788,9	-413	-3,5%
2005	12554,5	-318	-2,5%
2006	13310,9	-248	-1,9%
2007	13969,3	-161	-1,2%
2008	14270,5	-459	-3,2%
2009	14014,8	-1413	-10,1%
2010	14551,8	-1293	-8,9%
2011	14958,6	-1300	-8,7%

Джерело: www.treasury.gov, власні розрахунки.

Незважаючи на збільшення розміру бюджетного дефіциту, американська адміністрація продовжувала виконувати зобов'язання в галузі офіційної технічної допомоги. Так, упродовж 2001–2011 років обсяги технічної допомоги Сполучених Штатів іншим країнам світу зросли в 2,2 раза, зокрема, протягом 2009–2011 років їх було збільшено на 33,7 %, тоді як країни-донори Євросоюзу, які входять до Комітету сприяння розвитку (КСР) ОЕСР¹, збільшили обсяги технічної допомоги, відповідно, тільки на 59,6 % і на 19,4 % (табл. 2).

Таблиця 2. Офіційна технічна допомога США та інших країн ОЕСР (2001–2010 рр.), млрд. дол., у доларах 2009 року.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
США	13,8	15,8	19,0	22,3	30,6	25,0	22,5	26,7	28,8	30,0
Країни ЄС-донори КСР	45,2	47,7	48,8	50,0	63,9	65,2	61,6	67,5	67,2	71,3
РАЗОМ КСР	79,7	85,2	88,4	92,9	122,3	115,9	106,6	118,6	119,8	127,3
	<i>Довідково</i>									
Частка США	17,3%	18,6%	21,5%	24,0%	25,0%	21,5%	21,1%	22,5%	24,1%	23,6%
Частка країн ЄС-донорів КСР	56,7%	56,0%	55,2%	53,8%	52,3%	56,3%	57,8%	56,9%	56,1%	56,0%

Джерело: www.oecd.org/document/9/0,3746,en_2649_34447_1893129_1_1_1_1,00.html, власні розрахунки.

Адміністрація Б. Обами скерувала основні потоки офіційної технічної допомоги в напрямку країн ведення операцій (Афганістан, Ірак), а також країн Африки. Так, у 2011 фінансовому році Африка є найбільшим отримувачем американської технічної допомоги, яка надається через головне відомство надання офіційної допомоги – Агентство міжнародного розвитку (АМР) США, тоді як перехідні економіки «Європи і Євразії» (зокрема і Україна) отримують коштів менше, ніж Кенія, вітчизна батька Барака Обами (табл. 3).

У групі шести країн «Східного партнерства»² Агентство міжнародного розвитку США сконцентрувало свою увагу, передусім, на Грузії (табл. 4).

Наочним прикладом зміни пріоритетів надання технічної допомоги США є виділення в 2011 фінансовому році допомоги Україні у вимірі лише 1,3 доларів на душу населення, тобто найменше серед усіх країн Східного партнерства (табл. 5).

¹ Development Assistance Committee of the Organization for Economic Cooperation and Development – Комітет сприяння розвитку Організації економічної співпраці і розвитку.

² Під країнами Східного Партнерства розуміємо Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову і Україну.

Таблиця 3. АМР США: основні регіони-реципієнти технічної допомоги (2009-2011 фін. рр.), млн. дол.

	2009	2010	2011
Африка	3 830	4 521	4 105
Азія	3 188	4 762	850
Афганістан і Пакистан			1 549
Близький Схід	2 345	1 417	1 137
Європа і Євразія	751	891	488
<i>Довідково:</i>			
Кенія	515	500	499

Джерело: www.usaid.gov/policy/budget/money.

Таблиця 4. АМР США: країни Східного партнерства – реципієнти технічної допомоги (2009–2011 фін. рр.), млн. дол.

Країни	2009	2010	2011	Сума 2009-2011
Грузія	331,3	339,5	49,4	720,2
Україна	81,1	96,0	59,7	236,9
Вірменія	32,7	47,3	24,6	104,6
Азербайджан	21,1	28,9	28,8	78,8
Молдова	13,3	25,3	18,5	57,1
Білорусь	7,0	13,1	13,3	33,4
РАЗОМ	486,6	550,1	194,4	1231,0

Джерело: www.usaid.gov/policy/budget/money, власні розрахунки.

Таблиця 5 АМР США: технічна допомога країнам Східного партнерства (2009–2011 фін. рр.), доларів на душу населення.

Країни	Населення, млн. чоловік	В середньому (2009-2011)	2011
Грузія	4,5	160,0	11,0
Україна	45,9	5,2	1,3
Вірменія	3,1	33,7	7,9
Азербайджан	9,0	17,5	3,2
Молдова	3,6	15,8	5,1
Білорусь	9,5	0,7	1,4
В середньому для країн Східного партнерства		18,6	2,9

Джерело: www.usaid.gov/policy/budget/money, власні розрахунки.

Зовнішня торгівля. Величина «другого федерального дефіциту» США, тобто від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі товарами, після різкого скорочення у 2009 році продовжує зростати другий рік поспіль. Якщо дана тенденція триватиме такими темпами й надалі, то через три роки можна очікувати перевищення величини історичного максимуму від'ємного сальдо в зовнішній торгівлі товарами США 2006 року (табл. 6).

Таблиця 6. США: Експорт та імпорт товарів (2001–2011 рр.), млрд. дол.

Роки	Експорт	Імпорт	Сальдо
2001	729	1141	-412
2002	693	1161	-468
2003	730	1270	-540
2004	822	1485	-663
2005	912	1692	-780
2006	1039	1875	-836
2007	1164	1983	-819
2008	1307	2138	-831
2009	1069	1575	-506
2010	1289	1935	-646
2011	1497	2236	-739

Джерело: www.census.gov/foreign-trade/statistics.

Починаючи з 2002 року, в зовнішній торгівлі США спостерігається тенденція перевищення імпорту високотехнологічних товарів над експортом такої продукції [15], що відкриває перспективи виходу на місткий американський ринок для виробників продукції передових галузей економіки (табл. 7).

Чи скористалися українські підприємства в 2009–2011 роках перевагами членства в Світовій організації торгівлі та зростанням попиту на високотехнологічну продукцію в Сполучених Штатах?

За цей період часу в обоїпільній торгівлі товарами поміж Україною і США не відбулося зрушень у структурі і динаміці обсягів. За підсумками 2011 року, Україна перебуває на 72 місці серед основних за вагомістю поставок товарів країн-експортерів до Сполучених Штатів (1460 млн. дол.), а, наприклад, сусідня Румунія, обсяги ВВП якої приблизно дорівнюють ВВП України, – на 73 місці (1439 млн. дол.).

Таблиця 7. США: Експорт-імпорт високотехнологічних товарів (2001–2011 рр.), млрд. дол.

Роки	Експорт	Імпорт	Сальдо
2001	200	195	4
2002	179	195	-17
2003	180	207	-27
2004	202	238	-37
2005	217	260	-43
2006	247	291	-44
2007	265	327	-62
2008	270	331	-61
2009	245	301	-56
2010	273	354	-81
2011	287	386	-99

Джерело: Міністерство торгівлі США.

Проведемо порівняльний аналіз динаміки обсягів і зміни в структурі поставок товарів двох вищезазначених центральноєвропейських країн на ринок США упродовж 2005–2011 років.

За обсягами поставок український експорт товарів ще не вийшов на рівень передкризового 2008 року, коли вдалося поставити на ринок США продукції на 2340 млн. дол. (табл. 8).

Таблиця 8. Україна: експорт товарів до США (2005–2011 рр.), млн. дол.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Комп'ютерна і електронна промисловість	4	5	11	7	5	10	8
Машинобудування	31	113	105	83	36	59	104
Мінеральна сировина і руди	383	441	251	575	145	439	568
Металургія	578	962	731	1532	123	500	709
Агрохарчова продукція	19	21	21	32	29	18	18
Інше	84	97	100	111	157	52	52
разом	1 098	1 640	1 220	2 340	495	1 078	1 460

Джерело: Міністерство торгівлі США.

Експорт України до США залишається сировинним (рис. 1): у ньому переважають поставки недорогих металів (48,6% загального обсягу експорту товарів у 2011 році) і мінеральної сировини (38,9%).

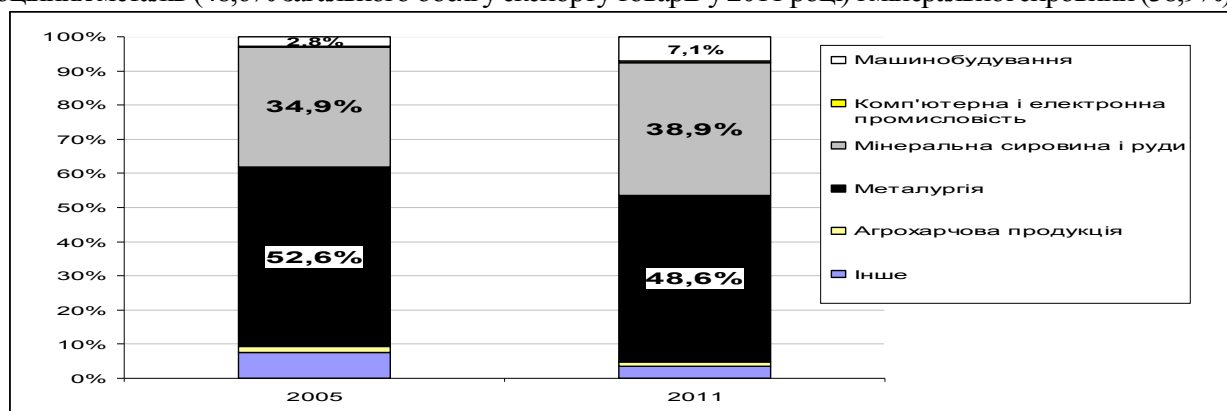

Рис. 1. Україна: структура експорту товарів до США (2005 і 2011 роки).

Джерело: Міністерство торгівлі США.

Перейдімо до аналізу динаміки поставок румунських експортерів на ринок США упродовж аналогічного періоду часу (табл. 9).

Таблиця 9. Румунія: експорт товарів до США (2005–2011 рр.), млн. дол.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Комп'ютерна і електронна промисловість	26	44	62	94	112	146	153
Машинобудування	169	177	158	191	181	188	280
Мінеральна сировина і руди	324	234	174	178	49	137	246
Металургія	354	321	314	308	176	277	376
Легка промисловість	195	210	193	191	138	160	209
Меблева промисловість	50	45	32	29	26	25	33
Вироби з пластмаси	50	55	93	85	29	37	86
Агрохарчова продукція	10	10	9	6	8	8	7
Інше	39	34	29	31	39	38	57
РАЗОМ	1 208	1 119	1 054	1 107	752	1 008	1 439

Джерело: Міністерство торгівлі США.

Характерно, що виробники Румунії зуміли скористатися сприятливою економічною ситуацією і зростанням попиту на високотехнологічні товари на американському ринкові. Понад 30,5% обсягів їх поставок товарів в США становить продукція машинобудування, комп'ютерної промисловості і електроніки, що в 3,5 раза більше від обсягів поставок українських підприємств таких же галузей (рис. 2).

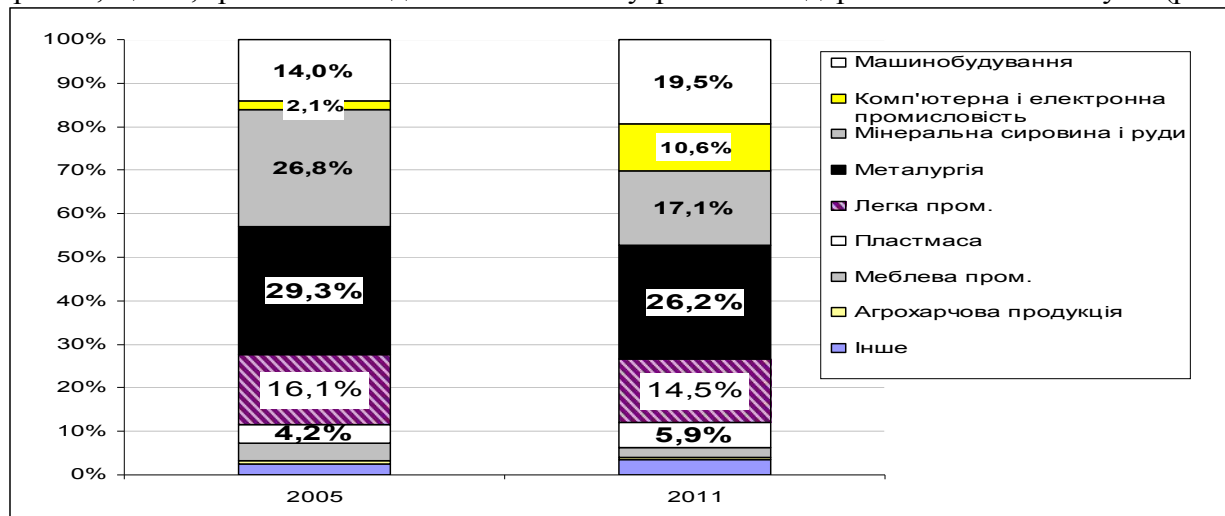

Рис. 2. Румунія: структура експорту товарів до США (2005 і 2011 роки).

Джерело: Міністерство торгівлі США.

Слід відзначити і певні успіхи підприємств румунської легкої промисловості і підприємств у галузі виробництва пластмас, яким вдалося закріпитися на ринку США, тоді як присутність підприємств України аналогічного профілю поміж експортерів продукції до Сполучених Штатів майже непомітна.

Отже, протягом 2008–2011 років українські експортери ще не скористалися перевагами набутого статусу членства у СОТ і не зуміли належним чином провести модернізацію підприємств для того, щоб запропонувати конкурентоспроможну продукцію на ринок США. Крім переваги Румунії від членства у ЄС з 2007 року, варто відзначити надання широкого спектру пільг румунським підприємствам, які працюють у галузі комп'ютерної промисловості та інформаційних технологій, що сприяло залученню фінансового і людського капіталу в ці передові галузі економіки.

Інвестиції. Інвестиційне поле є дуже чутливим до змін у діловому кліматі і правовому полі країни, яка потребує залучення іноземного фінансового капіталу. Характерно, що американські інвестори виявилися єдиними з десяти найбільших країн-інвесторів, які скоротили обсяги капіталовкладень до України упродовж 2009–2011 років. З одного боку, це можна пояснити необхідністю виведення фінансових ресурсів до материнських компаній під час кризи, але, з іншого боку, це є також реакцією на погіршення торговельно-інвестиційного клімату в Україні, активізацію рейдерських захоплень, зростання рівня корупції, відображенням чого є переміщення України на 152 місце в світі за індексом сприйняття корупції (табл. 10).

Таблиця 10. Україна: обсяги прямих іноземних інвестицій на 31 грудня відповідного року (2008–2011 рр.), млн. дол.

	2007	2008	2009	2010	2011	Надходження 2009-2011
Кіпр	5941,8	7682,9	8593,2	9914,6	12645,5	4962,6
Німеччина	5917,9	6393,8	6613,0	7076,9	7386,4	992,6
Нідерланди	2511,2	3180,8	4002,0	4707,8	4822,8	1642,0
Російська Федерація	1462,2	1851,6	2674,6	3402,8	3594,5	1742,9
Австрія	2075,2	2445,6	2604,1	2658,2	3423,1	977,5
Велика Британія	1968,8	2273,5	2375,9	2298,8	2508,2	234,7
Франція	1046,2	1226,1	1640,1	2367,1	2230,7	1004,6
Швеція	1006,6	1263,0	1272,3	1729,9	1744,0	481,0
Віргінські острови (Брит.)	1045,7	1316,1	1371,0	1460,8	1607,0	290,9
США	1436,8	1471,5	1387,1	1192,4	1043,1	- 428,4
Інші країни-інвестори	5077,0	6618,5	7493,5	7898,7	8357	1738,5
РАЗОМ	29489,4	35723,4	40026,8	44708	49362,3	13638,9
<i>Довідково:</i>						
Індекс сприйняття корупції Transparency International	2,8	2,7	2,5	2,4	2,3	

Джерело: www.ukrstat.gov.ua, www.transparency.org, власні розрахунки.

Таким чином, за підсумками 2011 року, інвестори США опинились лише на десятій позиції в списку найбільших іноземних інвесторів в Україну, хоча на початку 1990 років вони лідирували поміж країн-інвесторів.

Висновки. Проведений аналіз щодо розвитку економічних відносин України і США в галузі зовнішньої торгівлі, технічної допомоги та інвестицій в 2009–2011 роках свідчить, що протягом зазначеного періоду часу в економічній взаємодії двох країн настала фаза сповільнення динаміки:

1. Проблеми, пов'язані із збільшенням бюджетного дефіциту США, а також переорієнтація основних векторів офіційної технічної допомоги Сполучених Штатів у напрямку країн Африки та Середнього Сходу, вплинули на зменшення обсягів технічної допомоги США, які надходять в Україну.

2. Незважаючи на збільшення обсягів американського імпорту товарів, особливо високотехнологічної продукції, українські товаровиробники (на відміну від підприємств Польщі, Чехії, Румунії, Словаччини) не зуміли вийти на ринок США із конкурентоспроможною продукцією і скористатися перевагами, які відкриває членство в СОТ, а також Угода між Урядом України та Урядом США про співробітництво у сфері науки та технологій.

3. Високий рівень корупції, повільне реформування економічного і правового поля в Україні, відсутність прогресу в розв'язанні резонансних інвестиційних суперечок спричинили відтік з України упродовж 2009–2011 років третини загального обсягу прямих інвестицій США (428 млн. дол.).

Незважаючи на вищезазначене, можна стверджувати, що економічна співпраця України і США має реальні перспективи, передусім, з огляду на очікування парафування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у другій половині 2012 року. Свідченням зростання інтересу американських підприємств і організацій до України є відновлення діяльності американської державної Корпорації приватних зарубіжних інвестицій (Overseas Private Investment Company, OPIC) у грудні 2010 року, надання у січні 2012 року цією корпорацією 50 млн. дол. Фонду прямого приватного інвестування SigmaBleyzer Southeast European Fund IV для використання в інвестиційних проектах в Україні та, зокрема, відчутне збільшення (до 175) кількості членів Американсько-Української ділової ради за підсумками 2011 року.

Крім того, 24 травня 2012 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції», який спрямований на формування сприятливих умов розвитку індустрії виробництва комп'ютерних програм країни для залучення інвестицій, збільшення обсягів випуску високотехнологічної продукції, стимулювання наукомісткого експорту, що сприятиме реалізації науково-технічного потенціалу України і диверсифікації експорту України до США за рахунок продукції комп'ютерної індустрії [16].

Література

1. Глобальні трансформації торгівлі: монографія / О.Г. Білорус, В.І. Власов; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАНУ, ННЦ Ін-т аграр. економіки. – К., 2008. – 226 с.
2. Криза і цикли світового розвитку / А.С. Гальчинський. – К., 2009. – 391 с.
3. Конфігурація геополітичної карти світу та її проблемність / В. Геєць // Економіка України. – 2011. – № 1. – С. 4–15.
4. Розгортання фінансово-економічної кризи в Україні у 2009 році: негативні наслідки та засоби їх пом'якшення: наук.-аналіт. доп. / Ред.: В.М. Геєць; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 159 с.
5. Україна у вимірі економіки знань / В.М. Геєць, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал, Д.П. Богиня, А.М. Гуржій; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К.: Основа, 2006. – 588 с.
6. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук; МОНМС України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – К., 2010. – 334 с.
7. Ракетно-космічний комплекс України на світовому ринку / В. Онищенко, С. Герасимчук // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 62–71.
8. Економічна глобалізація: підручник / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, І. В. Бураковський, В. В. Батрименко, М. М. Відякіна, М. А. Дудченко, Р. О. Заблоцька, Т. В. Кальченко, А. М. Копистира, Д. Г. Лук'яненко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2009. – 543 с.
9. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, М.А. Дудченко, Р.О. Заблоцька, О.К. Єременко, Є.С. Камінський, В.П. Кириченко. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
10. Міжнародна економіка: теорія і практика: підручник / В.О. Шевчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Знання, 2008. – 663 с.
11. Україна–США: економічна співпраця: монографія / О.С. Бабанін. – Львів: Укр. академія друкарства, 2011. – 336 с.
12. Тенденції в зовнішній торгівлі США 2005–2008 років. / О.С.Бабанін // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2010. – №1. – С. 63–68.
13. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про співробітництво у сфері науки та технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/840_141.
14. Хартія Україна–США про стратегічне партнерство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/840_140.
15. Високотехнологічна продукція у зовнішній торгівлі США: перспективи України / О.С.Бабанін // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2010. – №6. – С. 25–30.
16. Закон України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.biz.liga.net/static/proekt_zakona_8267.htm.